

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СУДУ В УКРАЇНІ

Котельницька В. Л.

*Аспірантка кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Зважаючи на інтеграцію України до Європейського Союзу слід наголосити, що основними засадами його функціонування є верховенство права та демократія, захист яких покладається на системи правосуддя держав-членів. При цьому правосуддя має бути ефективним, тобто якісним, неупередженим та незалежним. Ефективна система правосуддя є одночасно необхідною умовою для залучення інвестицій та створення сприятливих умов для бізнес-середовища, оскільки дає їм впевненість у тому, що їх інтереси в разі порушення будуть захищені. Водночас ефективна система правосуддя зміцнює взаємну довіру громадян та судів, сприяє боротьбі з корупцією, яка прямо впливає на обсяг доходів державного бюджету [1]. Необхідність забезпечення функціонування ефективної системи правосуддя обумовлює оцінювання роботи суду.

Оцінювання це систематична оцінка операцій та/або результатів програми чи політики порівняно з комплексом явних та неявних стандартів з метою вдосконалення програми чи політики. При цьому К. Вайс виділяє ключові елементи цього визначення. Перший це систематична оцінка, що провадиться у визначеному порядку за формальними правилами. Другий і третій елементи вказують, на що саме спрямована оцінка. Четвертим елементом є стандарти (норми), згідно з якими здійснюється оцінка. П'ятий елемент визначення – це мета, для досягнення якої провадиться оцінка [2, с. 25]. Тобто мета оцінювання будь-якого процесу або діяльності є ключовим елементом оцінювання.

Дослідження змісту мети оцінювання роботи суду в Україні необхідно розпочати із розуміння категорії «мета», за С. І. Ожеговим це спосіб інтеграції дій в послідовність чи систему та однією з форм детермінації людської діяльності [3, с. 713]. За Д. Д. Цабрієм мета кінцевий результат, на який спрямована діяльність, при цьому із формулюванням мети має бути зрозуміло суспільне значення діяльності та якими способами досягається результат [4]. Із наведеного очевидно, що мета оцінювання роботи суду пов'язана з результатами виконання судом завдань та функцій відповідно до мети судів в Україні.

Згідно з Законом України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 р. суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана парламентом [5]. Ключовою категорією цієї норми є правосуддя. Не вдаючись до детального вивчення категорії «правосуддя» відмітимо, що окремі джерела визначають

мету оцінювання роботи суду як вдосконалення організації роботи суду, а саме підвищення продуктивності, ефективності та якості правосуддя [6]. Цей підхід змушує розглянути зміст ефективності, результативності та якості в контексті правосуддя.

Категорія «результативність» згідно зі стандартом ISO 9000:2005 є ступенем реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів, а «ефективність» є зв'язком між досягнутим результатом і використаними ресурсами [7].

Водночас Т. Дербетова зазначає, що оцінювання ефективності діяльності органів влади включає: цільовий аспект – ефективність оцінюється відповідно до критерію «витрати – результати»; функціональний аспект – оцінка ефективності базується на показниках якості виконання функцій управління і наявності умов для їх здійснення [8].

Переходячи до категорії «якість» відмітимо, що за Л. Приходченко якість це ступінь цінності, придатності чого-небудь для використання за призначенням, сукупність характеристик товару (послуги) стосовно його здатності задовольняти встановлені й передбачувані норми, при цьому якість не обмежена окремими властивостями, а охоплює послугу цілком і невіддільна від неї [9].

Водночас аналіз положень наукової доктрини дозволяє зробити висновок про існування взаємозв'язку між ефективністю та якістю в сфері правосуддя. В силу специфіки судової діяльності під ефективністю судів розуміється використання ресурсів, яке тягне прийняття якісних рішень в розумні строки поза справедливого розгляду справ. Подібне розуміння міститься в Рекомендації № Rec (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи «Про суддів: незалежність, ефективність та відповідальність» [10, с. 129–130].

О. В. Сердюк відмічає, що оцінювання якості роботи суду проводиться з метою вдосконалення організації здійснення судочинства в конкретному суді і не передбачає оцінювання якості виконання професійних обов'язків окремими суддями. Світова практика свідчить, що методологія оцінювання якості суду розроблялась як елемент системи адміністрування судової системи, як інструмент оцінювання «успішності роботи конкретного суду», який не слід використовувати для порівняння судів [11, с. 301–302].

Успішною є діяльність суду, яка відповідає меті судової реформи, що полягає у визначенні пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів для практичної реалізації принципу верховенства права, забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, європейським цінностям та стандартам захисту прав людини [12]. Отже, метою оцінювання роботи суду є забезпечення дотримання принципу верховенства права у діяльності суду, функціонування незалежного, справедливого, такого, що відповідає очікуванням суспільства та загальновизнаним цінностям і стандартам захисту

прав людини суду, додержання принципу законності та вимог антикорупційного законодавства. Досягнення мети обумовлюється завданнями оцінювання роботи суду.

Під завданнями необхідно розуміти наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справ або настанову, розпорядження виконати певне доручення [13]. В. П. Рубцов наголошує, що оцінювання діяльності органів влади дозволяє: підвищити якість діяльності органів влади; посилити юридичну відповідальність уповноважених суб'єктів; підвищити прозорість діяльності органів влади [14, с. 72].

У свою чергу Л. Приходченко відмічає, що на сьогодні жодна програма діяльності, звіти та плани, концепції розвитку не обходяться без оцінки ефективності діяльності влади, державного апарату чи окремих політиків та урядовців, оскільки результатом вжитих заходів має бути раціональне використання ресурсів, скорочення витрат на функціонування органів влади, надання якісних послуг населенню. Перетворення підвищення ефективності в невід'ємний елемент управління дає можливість боротися з корупцією, зловживаннями, втратами, сприяє налагодженню дієвого контролю, підвищує якість діяльності органів публічної влади на всіх її рівнях [15]. Зважаючи на позицію Л. Приходченко завданнями оцінювання роботи суду є: протидія та боротьба з корупцією серед суддів та співробітників апарату суду; створення умов для підвищення відкритості судів до громадськості, залучення останньої для удосконалення діяльності суддів.

І. В. Петренко робить висновок, що оцінювання роботи суду є важливим інструментом контролю за діяльністю судів. Його особливе значення полягає в тому, що воно дозволяє отримати дані про якість, ефективність й результативність роботи суду без прямого втручання у його діяльність зі здійснення правосуддя. Тобто, забезпечуючи отримання інформації щодо діяльності суду, оцінювання сприяє дотриманню його незалежності як органу судової влади [16, с. 64]. Узагальнюючи викладені підходи складно заперечувати важливість контролю за судами, натомість оцінювання, моніторинг і контроль є різними поняттями.

І. Кравчук підкреслює, що контроль зосереджений на дотриманні термінів, поданні інформації про стан справ та має на меті перевірку того, що відбулося через зіставлення фактичного стану зі станом, що вимагається. На практиці контроль здійснюється наприкінці управлінського процесу, коли спливає термін завдання та концентрується на формальному виконанні поставленого завдання. Теоретично завданням контролю мало би бути висвітлення висновків у формі пропозицій та рекомендацій до уваги уповноваженого органу, відповідно контроль міг би містити елементи оцінювання, але зосереджений на дотриманні термінів та поданні необхідної інформації про стан справ [17, с. 23-24].

У свою чергу моніторинг забезпечує необхідною інформацією та спрощує процес

оцінювання, що за наявності певного обсягу інформації може пройти швидше, допомагає постійно відстежувати процес виконання поставлених завдань, зіставлення поточного стану справ з планом, виявляти небажане відхилення від нього. Тобто, метою моніторингу є безперервне надання інформації необхідної для: аналізу ситуації; визначення проблеми та знаходження рішень; дотримання плану діяльності; вимірювання прогресу у виконанні завдань та формулюванні майбутніх завдань; прийняття рішень про ресурси [18].

Завданням же оцінювання є аналіз результативності, ефективності та корисності програми чи політики, засвоєння певних уроків на підставі виявлення того, що спрацювало добре, а що ні. Оцінювання може здійснюватися на будь-якому етапі «життєвого циклу» політики чи програми. Це дає змогу ще в процесі реалізації політики чи програми вчасно відреагувати, якщо щось не спрацює [18, с. 23-24].

Таким чином, метою оцінювання роботи суду є забезпечення дотримання принципу верховенства права у діяльності суду, функціонування незалежного, справедливого та такого, що відповідає очікуванням суспільства, загально визнаним цінностям і стандартам захисту прав людини, суду, додержання принципу законності й вимог антикорупційного законодавства. Завданнями оцінювання роботи суду є: одержання інформації про поточну роботу суду; визначення відповідності роботи суду загально визнаним цінностям та стандартам захисту прав людини; протидія корупційним проявам у суді; встановлення пріоритетних напрямків вдосконалення роботи суду; сприяння залученню громадськості до вдосконалення роботи суду; вдосконалення правових засад виконання судами своїх функцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. European semester thematic factsheet effective justice systems (2016). URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-semester_thematicfactsheet_effective-justice-systems_en.pdf.
2. Вайс К. Оцінювання: методи дослідження програм та політики; пер. з англ. Р. Ткачук, М. Корчинська; наук. ред. пер. О. Килієвич. Київ : Основи, 2000. 671 с.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва: Советская энциклопедия, 1988. 748 с.
4. Цабрия Д. Д. Проблемы установления правового положения органов управления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1976. 18 с.
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
6. Система оцінки якості роботи суду: стандарти, критерії, показники та методи. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/NT1254?an=2>.

7. Системы менеджмента качества. Основные положения и словарь. Третье издание : ISO 9000:2005. Группа компаний «ИНТЕРСЕРТИФИКА», 2005. 41 с.
8. Дербетова Т. Н. Оценка эффективности государственного управления: от общих подходов к конкретно-предметным. Интернет-журнал «Науковедение». 2012. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-gosudarstvennogo-upravleniyaot-obschih-podhodov-k-konkretno-predmetnym>.
9. Приходченко Л. Щодо сутності поняття «ефективність» в системі демократичного врядування. *Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць*. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 3 (31). С. 57–65.
10. Бурдина Е., Петухов Н. Эффективность использования судебных ресурсов и проблемы организации судов. *Экономическая политика*. 2018. № 2. Т. 13. С. 126–147.
11. Сердюк О. В. Оцінювання якості в адмініструванні судової діяльності: проблеми операціоналізації. *Вісник НЮА України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 11. С. 299–306.
12. Про Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.: Указ Президента України від 20.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
14. Рубцов В. П. Індикатори та моніторинг у муніципальному управлінні : наук.-практ. посіб. Київ: Гнозис, 2002. 148 с.
15. Приходченко Л. Ефективність діяльності органів публічної влади: інструменти та фактори оцінювання. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2009. Вип. 1. С. 3–12.
16. Петренко І. В. До проблеми характеристики форм оцінювання ефективності діяльності судів. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С. 62–67.
17. Кравчук І. Порівняння понять: «контроль», «оцінювання», «моніторинг» та «адміністративний аудит». *Вісник НАДУ*. С. 18–25.
18. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. Київ: Макрос, 2011. 200 с.